

Meddelelser fra Selskabet

# BELLMAN

I DANMARK

NR.72 marts 2012



## Bellmanmusikken

Nu Per Stig Møller fik fjernet den klassiske musik fra DR's P2 i dagtimerne, har vi været henvist til Radio Klassisk som en erstatningskanal til køkkenarbejde og måltider. Det er ikke den gamle P2, men det er klassisk musik, mestendels.

Redaktionen efterlyser lytterønsker. Følgelig foreslog jeg dem at spille noget musik af en vis svensk kunstner som lånte sit melodistof fra højre og venstre, og ikke mindst fra den musik hans venner og bekendte fremførte på koncerter og i operaen og som derfor havde en umiddelbar komisk effekt på de samme venner og bekendte.

Når Bellman f. eks. sammen med de damer og herrer havde overværet en opførelse af det franske syngespil *Annette et Lubin*, muligvis, sandsynligvis, den 4. september 1769, sad en af arierne ham i øret. *Annette à l'age de quinze ans* – Annette i femtenårs alderen – hed arien, og teksten handler om hvor dejlig sådan et lamseben ser ud, med en dejlig hud og en kyssefærdig lille mund.

Effekten bliver enorm når digteren så hylder en afdød brændevinsbrænder hvis næse har aftenrødens kulører og kvinderne himmelblåets afskygninger. Og hvis mund var kyssefarlig: *Om nånsin din Maka/ skull' kysst på din haka/hon blivit full.*

I 1791 har man spillet Haydn i Stockholm, ingen tvivl om det. Joseph Haydns Symfoni nr. 82, *L'Ours*, også kaldet *Bjørnen*, temmelig nykomponeret på dette tidspunkt. Andensatsen har sat sig fast i digterens øre, hele tre gange bruger han den til sange, og en af dem kom med i *Fredmans Sanger* som nr. 58, en

herlig pastoral om det landlige område på Kungsholmen der dengang som nu hedder Stadshagen – det er brugt i det kapitel af Bellmanromanen hvor Lovisa, hendes søster Jeanne og den yngste af sønnerne er ude at plukke blomster til den fængslede Carl Michael, *Ude at sejle* hedder kapitlet i *Sisyphos i Slotsvagten*.

En arie fra Händels pastoralopera *Acis og Galathea* danner forlæg for Fredmans Epistel nr. 12 *Elegi över slagsmålet på Gröna Lund*. Her har Bellman ikke nøjedes med at låne af Händel, her har han udsmykket temaet med de enestående fløjtesoli, noget der ifølge musikforskeren James Massengale er med til at tegne billedet af en meget kompetent musiker, en meget kreativ musikarrangør. I 1700-tallet var virtuoser i stand til at arbejde videre på komponisternes nodemateriale, at improvisere.

Den højt elskede *Käraste bröder, systrar och vänner* (Fredmans Epistel nr. 9) går lige ud af Johan Helmich Romans *Drottningsholmsmusiken*, og ikke så sjældent kan man høre den spillet i radioen i den originale sats fra Romans fest-suite.

Hvilke epistler og sange der måtte have melodier Bellman selv har komponeret, er ingen nået til klarhed over endnu. Men at han var helt fortrolig med datidens repertoire, både fra kammermusikken, koncertsalen og opera- og syngespilscenen, det står fast, så meget mere som vi ved at datidens førende operasangere af og til inviterede Bellman med til at synge tenor i kvartetterne.

Han fortæller selv at han på sin cister var en stor virtuos.

## Årsmødet på ambassaden

Årsmødet fandt som bekendt sted den 6. februar 2012 kl. 17 i Sveriges ambassade, Sankt Annæ plads 15, K.

Sveriges ambassadrice, Inga Eriksson Fogh bød forsamlingen hjerteligt velkommen, hvorefter man sang en hyldest til Carl Michael Bellman, forfattet af en anonym (idet man dog måtte formode, at forfatteren selv var til stede).

På generalforsamlingen skete følgende:

**Punkt 1**, valg af referent: Hans Lundsten valgtes.

**Punkt 2**, valg af ordstyrer: Henrik Hagemann valgtes.

**Punkt 3**, konstatering af vedtægtsmæssig indkaldelse: ordstyreren konstaterede indkaldelsens overensstemmelse med vedtægterne, og med et ord om den forventede saglighed i de kommende drøftelser gik man over til dagsordenen.

**Punkt 4**, fastsættelse af dagsordenen: dagsordenen blev fastsat som fremsendt, med bemærkning om, at punkterne 7 og 8 bortfaldt, idet der ikke var indkommet forslag til drøftelse. Derefter gav ordstyreren ordet til formanden.

**Punkt 5**, formandens beretning. Til den fremsendte skriftlige beretning bemærkede formanden en faktisk fejl i beretningen, nemlig at antallet årgange på Meddelelsesbladet er 18 og ikke 23. Desuden nævnedes han de internationale kontakter, som bl.a. konferencen om nutiden og klassikerne havde bragt; også Blicherselskabets tur til Sverige i, "Blichers fodspor", blev nævnt.

Selskabets hjemmeside havde midlertidigt lidt under EDB-besvær, men var under udvikling igen.

Fra salens side fik styrelsen ros for sin

indsats, og ordstyreren nævnedes især formandens indsats for at sætte klassikerkonferencen i værk.

Derefter godkendtes beretningen.

Formanden afsluttede denne del af forhandlingerne med at udtale mindeord om Per Warming, styrelsesmedlem, ven, Bellmansanger og troubadur. Forsamlingen holdt derefter 1 minuts stilhed.

**Punkt 6**, regnskab for 2011 og budget 2012, som omdelt: Kasseimesteren forelagde regnskabet, signeret af revisor, Jytte Løvaa, med en bemærkning om, at den forhøjede portoudgift bl.a. skyldtes fremsendelsen af bind 5 til medlemmerne. Regnskabet godkendtes.

Budgettet medførte en drøftelse af mulighederne for at nedbringe portoudgifterne, hvor Claus Arup foreslog fremsendelse af "Meddelelser" over EDB. Den nærmere drøftelse heraf blev overladt til styrelsen. Derefter godkendtes budgettet. Senere blev der fremlagt en liste, hvor medlemmer, som gerne ville modtage "Meddelelser" elektronisk, kunne skrive sig på.

Ole Simonsen blev hædret med bl.a. blomster for sit 12 års kasseimesterskab; desuden fik han en speciel gave fra formanden som tak for det nære samarbejde kasseimesteren og ham imellem.

**Punkt 9**, fastsættelse af kontingent: et forslag fra salen om en kontingentforhøjelse på 50 kroner blev ved en afstemning afvist, dog med en bemærkning fra formanden om, at frivillige bidrag altid var mere end velkomne. Derefter vedtoges det foreslåede kontingent på 200 kr.

**Punkt 10**, valg til styrelsen: til styrelsen valgtes Randi Larsen, Per Olsen, Dorte Jepsen, Alex Pedersen, Erik Harbo, Karen Nordentoft, Fritz Haack, Søren Sø-

rensen og Hans Lundsteen.

**Punkt 11**, valg af suppleanter: som suppleanter valgtes Mikkel Vale og Eva Holbeck.

**Punkt 12**, valg af revisor og revisorsuppleant: Jytte Løvaa og Per Saugbjerg genvalgtes som henholdsvis revisor og suppleant.

**Punkt 13**: eventuelt: Formanden omtalte planer for kommende arrangementer: en forårstur for medlemmerne til Furesøen; des-

uden nævnedes han Store bogdag på Hald med den oplysning, at de litterære selskaber var gået sammen om et fællesarrangement omfattende foredrag og oplæsning m.m.

Planerne for Bellmandagen på Sophienholm blev forelagt af operainstruktør Tine Topsøe, nemlig som første del af programmet en opførelse af Johan Ludvig Heibergs vaudevillesituation "Ulla skal på Bal", og som anden del af programmet fremførelse af Bellmans "balepistler", foruden fællessang. Formanden har i den forbindelse planlagt at forelæse over "Johanne Louise Heibergs Bellman-kærlighed". Emnet for Fredmandagen kunne være en videreførelse af dette tema.

Derefter afsluttede ordstyreren generalforsamlingens drøftelser, og formanden takkede ordstyreren for den gode ledelse af disse.

Ref. Hans Lundsteen



*Formanden takker Ole Simonsen*

## **DE EFTERFØLGENDE FESTLIGHEDER PÅ AMBASSADEN**

begyndte med en fællessang: et enkelt, passende vers om" Kärlek och Bacchus".

Derefter introducerede Erik Harbo sin nye DVD, som indeholder en glimrende kavalkade af Bellmansange, fremført af ham selv og akkompagneret af Lars Frederiksen på tværfløjte og Johan Poulsen på gambe og kontrabas.

DVD-en, som blev indspillet i 1990 i Københavns Bymuseums Havesal ved en koncert i anledning af Bellmans 250årsdag, er en gave til selskabets medlemmer.

Foruden sangene, smukt bundet sammen af Erik Harbos livlige kommentarer, indeholder DVD'en et væld af billeder også fra Bellmans by og dens omgivelser.

Erik Harbo viste på storskærm udvalgte afsnit fra koncerten, og selvom der var tekniske vanskeligheder forbundet med fremførelsen, fik forsamlingen en god smagsprøve.

Efter fællessang af et passende versbenævnt ”Måltidssång”, bød ambassadricen forsamlingen inden for i husets smukke stuer, hvor der ventede en rigelig servering af canapéer med rødvin og hvidvin og øl efter behag.

Aftenens sidste afdeling udgjordes af et fortrinligt causeri, som Erik Harbo holdt over en perlerække af Bellman epistler og sange, fremført af ham selv med guitaren og akkompagneret af Lars Frederiksen på fløjte, og det hele kædet sammen af Eriks forbindende ord.

Første Sang, ”Er jeg, født så vil jeg leve”, lød som åbning på det hele; dernæst den elskede ”Gubben Noa”, som sammen med en omtale af bibelparodierne, meget apropos, førte videre til paradiset på jorden, rettere sagt det, som ligger tæt på Stockholm, nemlig Haga og den tilhørende ”Sommerfuglen”, hvilken sang blev omtalt af Erik som et indirekte og et smukt vidnesbyrd om charmen hos Bellmans elskede konge, Gustav den III.

I denne forbindelse overrakte Erik bogen ”Blicher i Sverige” som gave til ambassadricen, Inga Eriksson Fogh.

Til Stockholms lyksaligheder hører også ”Fiskertorpet, hvor ”Ulla, min Ulla” forgår, og hvoraf Erik sang et par vers, - hvilket kærlighedsmotiv førte over til Bellmans kærlighedssorger i forhold til en vis Vilhelmina, som ikke ville vide af ham, men hvor hans kval lykkeligvis blev sublimeret til den smukke ”Op! Amaryllis”.

Spørgsmålet om, hvorfra Bellman fik



### *Lars og Erik siger tak for i aften*

sine melodier, har optaget de lærde umådelig meget, men som Erik bemærkede, for tilhøreren er det ikke så forfærdelig vedkommende, når man tænker på det forunderlige, som Bellman har formået i sin kunst, nemlig at forbinde ord og melodier på en sådan måde, at det ikke er muligt at adskille deres dejlige samklang.

Som endnu et eksempel på, hvorledes Bellman hentede teksterne til sine bibelsange fra de apokryfe skrifter, sang Erik nogle vers fra ”Joachim ud i Babylon”, og han rundede derefter det hele af med at synge den alvorlige Epistel nr. 27 ”Gubben er gammel”, i en oversættelse han selv havde udarbejdet.

Causeriet fortjente og fik en stort applaus.

Aftenen sluttede med at forsamlingen sang ”Gustafs skål” (Bellmans sidestykke til ”Marseillaisen”) og en stor tak til den svenske ambassade for glimrende underbringelse. *Hans Lundsteen*

## **I anledning af 240-året.**

Den indtil nu førende forsker i Fredmandigtningens kilder, Gunnar Hillbom, noterede i jubilæumsudgaven af Fredmans Epistlar 1990 at nr. 48, den elskede *Solen glimmar blank og trind*, daterer sig fra begyndelsen af februar 1772. I *Fredmans Epistlar* 1990 bind II side 269 er der et billede af originalmanuskriptet i den i Bellmans karakteristiske håndskrift. Papiret stammer fra Holland, firmaet J.Honig & Zoonens vandmærke ses på papiret.

Det forhold at *Solen glimmar* blev skrevet præcis 240 år før Selskabet holdt sit årsmøde 2012, inspirerede selskabets skjald til følgende:

*Solen glimmar blank och trind -  
og den spejler sig i vandet,  
spredrer varme i vort sind,  
det har vi så ofte sandet  
at man bli'r så vel tilpas  
når man hører Nis'es bas  
syng Stockholm's pragt på plads  
som kun den og Bellman kan'et.*

*Kerstin, gubbens hjärtegryn,  
Skall nu seglen føre,  
Og det sommermorgensyn  
som Carl Michael la'r os høre,  
digted han en februar dag  
solen glimmar mat og svag,  
nå, det er en digters sag  
hvad der klinger for vort øre;*

*just en dag i februar  
trænger man til sommer,  
morgenhimlen skær og klar –  
tænk hvor raskt de minder kommer:  
Jerker ta'r sin lyre op,  
koen i vassen skylt sin kropp,  
drengens stenkast siger plop –  
tænk om det ku' bli'e en ommer!  
Minderigt for ham der skrev.*

**Hyldesten bli'r bare større  
når vi mindes at nu blev  
det to hundrede og fyrre  
år der gik fra pennens dans  
over arket, det af hans.  
Aldrig mister den sang glans,  
Ordene vil aldrig tørre.**

Til Ebba Prins' livfulde piano og Birgitta Holst-Olssons klangrige fløjte uropførte deltagerne i generalforsamlingen Søren Sørensens nye sang.

## **Bellman live**

Bellman har danskerne kendt i mere end 200 år - i 1800-årene bl.a. gennem melodierne til en række af de kendteste danske syngespil, i nyere tid gennem Aksel Schiøtz' indspilninger i 40'erne og inden for de seneste 20-30 år takket være bl.a. Povl Dissing, Nis Bank Mikkelsen og Erik Harbo. Plus naturligvis tilreisende svenske Bellman-koryfæer som Cornelis Wreeswijk, Fred Åkerström og Martin Bagge.

Nu kan man opleve den flittigste danske Bellman-sanger live – med billeder og eminent god lyd kvalitet – i en optagelse fra 1990. Har den svenske rokokodigterstjerne Carl Michael Bellman stadig et publikum i Danmark? Ja, lige så vel som hans samtidige Mozart har det, hvis man kan forstå indholdet i Bellmans digte og hvis man skaffer sig lidt baggrundskendskab til tiden og personerne i Bellmans epistler og sange. Og på den nye DVD med den ”gamle” koncert får man begge dele: tekster på dansk – fine oversættelser af især Jens Louis Petersen – samtidig med at sangene bliver sunget så man kan forstå hvert ord. Plus ind imellem fortællinger om tiden og personerne illustreret med en lang række tegninger, malerier og stik

fra Bellmans tid og op til vores egen tid!

Bellman digter om mennesker, han kendte, folk der færdedes i Stockholms stræder og Djurgården, drukkenbolte og ludere, militærpersoner, musikere. Hvad der skete på samfundets bund og i rendestenen bliver hævet op til en verden af mytologi med – naturligvis – Bachus som anfører for de fortrukne ”brødre”, der omgiver sig med ”søstre”, de letlevende piger, som er Bellmans nymfer. Sange, der lever og brænder fordi de er både morsomme, tragiske, intense, overjordiske – fulde af præcist tegnede personer og elegante detaljer.

Men uden musikken havde Bellman ikke overlevet. Melodier, som alle danskere kender fra bl.a. festsange og drikkeviser. De fleste tror, at Bellman selv skrev musikken, men det gjorde han ikke. Han stjal den – som det ikke var ualmindeligt dengang – fra franske syngespil, arietter, oratorier af Händel og symfonier af Haydn. Og tilpassede musikken til sine digte, så sang og musik er et hele.

Med tiden har der udviklet sig to måder at synge Bellman på: Den ”realistiske”, hvor tekstens indhold udspilles dramatisk/realistisk i syngemåden. Og så den klassiske Bellman-syngemåde, hvor sangenes melodier og lyrik smelter sammen til et poetisk hele, hvor tekstens groteske eller grove indhold netop understreges af sangens og melodiens skønhed; sådan sang Aksel Schiøtz og sådan synger Erik Harbo.

Den første Bellman-DVD i Danmark tager os med til koncert, hvor vi både oplever Bellman live og oplever, at gamle rokokodigte kan leve i 2012, når man kan forstå sangenes tekst og baggrund.

*Steen Frederiksen*

## BELLMAN I KØBENHAVNS BY-MUSEUMS HAVESAL

**Carl Michael Bellman (1740-1795)**

**Erik Harbo og Bellman**

DEN NYE DVD BLEV OPTAGET i 1990 af COPEN-VIDEO ved en sommerkoncert arrangeret af Københavns Kommune. Udover Erik Harbo medvir-

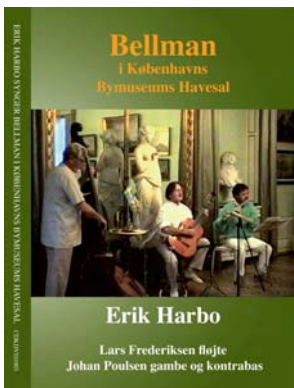
kede den legendariske bassist og gambespiller fra Det Kgl. Kapel Johan Poulsen og fløjtenisten Lars Frederiksen. De to musikere har spillet sammen med Erik Harbo i mange, mange år ved klassiske koncer-

ter, viseaftener og ved Bellmankoncerter.

Ved 250 året for Bellmans fødsel 1990 arrangerede Erik Harbo 5 udsolgte aftener i februar i Balkonfoyen på Det Kongelige Teater og gentog disse aftener i 1995 ved 200 året for digterens død. Koncerten blev gentaget ved årets sommerkoncerter i Københavns Bymuseum 1990, hvor Erik Harbo i en årrække havde koncert hver sommer.

Erik Harbo begyndte allerede i 1977 at synge Bellman på dansk. Det var oversættelser af Charles Kjerulf og Jeppe Aakjær, der let bearbejdede dannede baggrund for programmerne, og det blev til koncerter over hele landet, ikke mindst ved Tivolis sommerkoncerter, hvor enkelte Bellmansange indgik i programmerne.

Da 250 årsdagen for Bellmans fødsel nærmede sig, blev der lavet planer for en



Bellman-cd. Den så dagens lys under navnet *Bellman om Kroer og Karons Båd*. Nu indgik Erik Harbo i et samarbejde med vennen og digteren Jens Louis Petersen. Det lykkedes at formå ham til først at gengidte en række af Fredmanns sange og derpå revidere og forandre Aakjærs og Kjerulfs tekster til mundrette, forståelige og sangbare vise-tekster.

Erik Harbo skrev alle musikarrangementer og engagerede en række kolleger fra Det Kgl. Kapel til at deltage i optagelserne. Cd'en udkom til 250 årsdagen for Bellmans fødsel den 4. feb. 1990 og fik fremragende anmeldelser:

»Den nye CD med Erik Harbo slår hans navn fast som en fremragende visesanger« (Dagbladet), »Erik Harbo er stærk som fortolker« (Jyllandsposten), »Harbos Bellman-fortolkning er musikalsk en stor nydelse«, »Harbos dramatiske talent holder de udvalgte sange frem som de kuriøse musikalske perler de i virkeligheden er« (KD).

### **Tine Topsøe –**

Mikkel Vale kendte Tine Topsøe og bragte hende i forslag, da Bellmandagen på Sophienholm 2012 skulle udtænkes. Tine Topsøe er specialist på sit felt, som mange af de andre der bidrager til at udvide kendskabet til Carl Michael Bellman: hun er operainstruktør og har studeret teatervidenskab. Hendes afgangsprøve var en opsætning af Benjamin Britdens opera *The Rape of Lucretia* – bag librettoen ligger Shakespeares digt med samme titel efter et par mellemlid.

### **CV:**

Tine Topsøe blev født i København i

1982. Hun er datter af forfatter Vilhelm Topsøe og operasanger Elisabeth Meyer-Topsøe. Efter sin musiksprogelige studentereksamen arbejdede Tine Topsøe som instruktørassistent på flere opera- og skuespilhuse i Danmark og udlandet. Af instruktører kan nævnes: Paul Curran, Francisco Negrin, Kaspar Rostrup, Kasper Holten og Jonathan Miller.

Ved siden af dette arbejde studerede hun teatervidenskab på Københavns Universitet. I efteråret 2004 gjorde hun sin debut som instruktør med ”Den glade enke”. Flere egne instruktioner fulgte: ”Wienerblod”, ”Carmen”, ”Mød mig på Cassiopeia” og ”Flagermusen”. I efteråret 2006 blev Tine Topsøe optaget på operainstruktøruddannelserne i både Stockholm og i Hamborg, og i foråret 2007 begyndte hun studiet i Hamborg. På sit tredje år lavede hun en succesrig nytolkning af Mozarts ungdomsværk ”Bastien und Bastienne”. Februar 2011 afsluttede hun sit studie i Hamborg med Britdens ”The Rape of Lucretia” i samarbejde med Hamborgs Staatsopera. Ulla Winblad er snarere Adèle i Flagermusen end en gnistrende erotisk zigeunerske med cigarmageri som fag.



*Tina Topsøe og ambassadricen*



Og Johan Ludvig Heiberg skyndte sig at om-digte hende til en sød ung pige, lige en passende rolle til Johanne Luise Heiberg, da han i 1845 skrev en festforestilling i 50-året for Bellmans død. Og det er den Tine Topsøe skal sætte op på Sophienholm: vaudevillesituationen *Ulla skal paa Bal*. Dette års Bellmandag på Sophienholm er Tine Topsøes første arbejde med Bellmans viser og sange.

**Bodil Heister:**  
**Otte salmer af Bellman**  
**Anmeldt af Erik Harbo**

Bodil Heister har udsendt et nyt salmehefte. Otte salmer af Bellman gendigtet af Ulrik Cold. Ulrik Cold udgav i 2002 en cd med salmer af Bellman i hans egne gendigtninger til gamle og kendte melodier akkompagneret af Kristian Buhl Mortensen. CLASSCD 279

Bodil Heister, der ikke behøver nærmere præsentation, var akkompagnatør for Ulrik Cold i mange år indtil hans død i 2010, og hun har sat et smukt minde med disse melodier, der må betegnes som gode og sangbare. De egner sig rigtig godt til solosang, ligesom enkelte også vil kunne bruges til fællessang. De har dog i flere tilfælde et stort omfang. Udgaven for solostemme er trykt i et leje, der henvender sig til bas og barytonsangere.

Udgaven for kor vil kunne glæde mange, og det ville være en god ide for organister at se på samlingen, da teksterne uden videre kan anvendes i den danske højmesse.

Jeg skal ikke her anmelde gendigtningerne, men Bellman skrev sine salmer i den pietistiske Brorsonstil (udgivet i Carl

Michael Bellmans Skrifter XV *Religiös Diktning*), og dette har Cold bibeholdt i sine oversættelser også med brug af mange gamle ord.

Samlingen begynder med den friske melodi til "Slå kirkedøren op", en nytårs-salme. Der er en tekst til 3. søndag i advent "Nu fejrer fromme mindedagen" om Johannes Døberens, og til Hellig Trekongers søndag Betlehem: "Mod det skin af nattens stjerne" med en smuk melodi i mol. Til Langfredag finder vi Via Dolorosa: "I dag en tornekrone trykkes" og til 2. påskedag "Bliv hos os for dagen lider", hvor disciplene er på vej ud i verden. Til fastelavns søndag Om Blindhed: "I børn! Du spæde flok".

En meget smuk melodi finder vi til 1. søndag i fasten Fristelsen i ørkenen: "Dybt i urgrunds skakt". Melodiens omfang er meget stort, næsten to oktaver, men her kan man lade optakten begynde en oktav højere, hvorved omfanget bliver mere brugbart for en syngende menighed.

Melodierne er arrangeret for sang og klaver af Carl Ulrik Munk-Andersen. Johan Christian Damsgaard har stået for re-daktionen, der også omfatter et stort forord. Han giver en god beskrivelse af Bellmans metode ved salmeskrivningen og en beskrivelse af Ulrik Colds oversætterarbejde.

Samlingen anbefales til selskabets medlemmer. De findes for sang og klaver 60 kr. + moms og forsendelse og for kor.

Henvendelse på tlf. 35384758 el. hjemmeside: [www.bodilheister.dk](http://www.bodilheister.dk) - [bheister@post.tele.dk](mailto:bheister@post.tele.dk)

## Ut pictura poësis af forfatteren Søren Sørensen

Digtet skal være som et maleri. Det har i århundreder været opfattet som kernen i Horats' lærebrev til den romerske konsul Piso og hans to sønner, og mange har tilstræbt at gøre som den romerske poet og poetiker sagde man skulle. Få har i højere grad haft held med deres bestræbelser end den svenske digter Carl Michael Bellman (1740-1795). Hans skildringer af vejr og lys, af farver og former i træer og buske, i taftes og andre klædningsstykker der lod sig krølle lidt i aftes<sup>li</sup>, af bevægelse og landskab, af kroers og balsales interiører i Stockholm og byens nærmeste omegn, så vel som af mennesker og miljøer i det gamle og det nye testaments beretninger om centrale episoder i det kristne evangelium, alle er de så livfulde som noget Horats selv eller Petrarca kunne have skrevet: som et ma-

leri er digtet.

Dertil kommer hvad digtet kan og maleriet ikke: gengive lydene i krostuerne og ude på keglebanen, på militærets øvelsesterræn eller i parkanlægget ved Hagapavillonen. For slet ikke at tale om at sætte klangen af de forskellige musikinstrumenter om til ord. Bellman er ikke blot et øjemenneske som andre store digtere, han er tillige et øremenneske.

Dette indså sagkyndige i hans egen tid.

I januar 1791, kort tid efter at hans hovedværk *Fredmans Epistlar* langt om længe var blevet samlet, færdigredigeret og udgivet, besluttede Svenska Akademien enstemmigt at tildele ham en ærefuld pris. I akademiets motivation sammenlignedes *herr Bellmans quäden* med *den bekante Hogarths* billeder. Den engelske maler og grafiker William Hogarth (1697 - 1764) arbejdede med sine



skildringer af det moralske forfald i samtiden i et satirisk perspektiv, lange serier om *En Skøges Levned*, efterfulgt af *En Libertiners Levned*, *Marriage à la mode* og *Valg*. Også i Hogarths portrætter kommer hans fremragende karakteriseringsevne til udfoldelse.

Sammenligningen med person- og motivkredse i *Fredmans Epistler* og i det ti år ældre *Bacchi Tempel* ligger lige for, i et vist lys fremstår det liv Ulla Windblad lever, den kvindelige hovedperson i begge disse værker, som *en Skøges Levned*, hun står, hedder det i en epistel, hver dag brud, og de mandlige hovedpersoner, henholdvis den fallerede, men talentfulde Fredman, urmageren uden ur, lager eller værksted, eller komponisten og værthusmusikeren Movitz, kunne nok karakteriseres som *libertinere* i Hogarths forstand.

Digteren accepterede sammenligningen. Hogarths værker var velkendte i Stockholm, ikke alene på grund af landets alliance med Storbritannien og den deraf følgende nære kontakt også på andre planer; specielt for den kreds hvori Bellman færdedes, var det at kunstnere havde opholdt sig i London i længere tid og ladet sig inspirere af hvad de der så og hørte. Det var således tilfældet for tegnerbrødrene Elias og Johan Fredrik Martin som Bellman gerne trak på når han skulle have sine udgivelser illustreret. Man har formodet at de var i besiddelse af Hogarthkopperstik, og at Bellman har set sådanne hos dem. I hvert fald hyldedes Gustav III på tyveårsdagen for tronbestigelsen med digtet *Hogarths tafla A Midnight Modern Conversation, efter originalet transporterad i poesie*

*och musique och till Konungen allerunderdånigst aflemnad den 13 Februarii 1791 af C. M. Bellman*<sup>[iii]</sup>:

*Kom, Apollo, gack din Skald tillhanda,  
Om mig egnar kallas din!*

*Skänk mig Hogarths öga, eld och  
anda,*

*Lät hans teckning lifva min!*

Den bøn opfyldte digterguden i den grad at der næsten kunne have stået: *Lät hans teckning blifva min.*

I virkeligheden er hyldestdigtet dog et opkog og en videreudvikling af et fire år ældre digt *I anledning af en Hogarths tafla* som i stedet for påkaldelsen af den græske guddom indledes med en livlig gadescene, typisk bellmansk, af den art der klarest dokumenterer digterens folagtighed over for Horats' læresætning:

*Trumslagarn ramlar i gränd på fyra,  
Tupparna gala vid klockornas dån,  
Brandvakten snarkar och vädren yra,  
Strömmen han brusar och böljan är  
grön.*

*Hundarna skälla vid kattornas pul*<sup>[iii]</sup>,  
*Pottorna squala i skrubb och gränder,  
Hyrkusken krånglar och kör och  
vänder,*

*Åkarne slamra med bjellror och hjul.*  
<sup>[iv]</sup>

Idet Bellman dog efter sit gode øre følger lydbillederne til synsindtrykkene...

Eftertiden har af og til gentaget hvad samtiden sagde, men mere kontinentalt sindede kritikere har haft andre referencerammer end Hogarth, særligt den flamske genremaler David Teniers (1610-1690) hvis groft satiriske scener fra bondske fornøjelser og festligheder var efterspurgt i hele Europa. Den danske polyhistor Christian Molbech der

som en af de første danskere gav sig ind på en karakteristik og værdisætning af Bellmans digtekunst<sup>[vi]</sup>, kunne begge kunstformer, både den flamske, frodige barok og den britiske 1700-talssatire. Først skrev han:

*En næsten utrolig Rigdom af Konst og Phantasia er anvendt paa dette raae Stof, og neppe gives der nogen nyere Digter, der i den Grad, som Bellmann, har vidst at hæve de laveste Gienstande i Livet, dybt fra Pøbelens rusende Sværm, til et virkeligt Konstværks Ideal. Om Poesien bør stige ned til saa lav en Sphære? - dette, mener jeg, kan besvares med et andet Spørgsmaal: om en Rembrand's, Teniers, Ostades, Gerard Douws og deres Ligemænds Arbejder have noget Konstvær?*

Efter at have tænkt nøjere over sagen og indset at

*en varm Phantasia gød et i friske, blendende Farver blussende Liv over h a n s Malninger,*

må Molbech meddele at Bellman følte noget langt høiere og dybere, end det, han giennem disse lystige Toner forkynder.

Dér falder tanker så på Hogarth, for [T]idt synes vi i de groteske, komiske Malninger at see en bitter Ironie over Livets Usselheder; og jeg vilde endnu heller sammenligne Bellmann med Hogarth, hvis Caricaturer under det komiske Slør giemme en høiere Betydning, end med hine nederlandske Malere<sup>[vii]</sup>.

Siden holdt litteraterne op med at bruge malerkunsten som det spejl hvis billede kunne få dem der ikke kendte Bellmans værker grundigt, til at forstå hvordan de var. Afgørende var det imidlertid

at man måtte til Teniers og Hogarth for at finde de indlysende paralleller, man tænkte ikke på Cervantes, Villon eller Rabelais, pudsigt nok heller ikke på Holberg der jo også kendte forholdene i underklassen og blandt fordrukne sjæle, Jeppe paa Bjerget er på mere end én måde grandonkel til de forkomne alkoholikere i *Bacchi Tempel*.

Dette er på den ene side et udtryk for Bellmans originalitet som digter, selv i en epoke i poesiens historie hvor det topografiske, det naturskildrende digt i den engelske digter Alexander Popes kølvand stod på sit højeste, på den anden side er det en anerkendelse af at Bellman som digter mere end de fleste af sine fagfæller opfylder Horats' påbud: ut pictura poësis, hans poesi er pittoresk. Det er billedkunstnerne han står nærmest.

Det er så nok også grunden til at andre senere digtere – svenske som danske – i så høj grad har taget ved lære af netop Bellman, ikke bare i versemål og sangbar lyrisk form<sup>[viii]</sup>, men tillige i stilens livfuldhed og maleriske kvaliteter (Hertz, Heiberg, Drachmann, Sophus Claussen).

\*

Samværet med kunstnervernerne har ikke blot styrket den appel til læsernes og tilhørernes sanser som er så karakteristisk for alt hvad Bellman skrev; det har i en række tilfælde fremkaldt digte der direkte behandler vennernes værker. Bellmans omgangskreds synes i mindre grad at have været egentlige fagfæller; hyppigere kom han sammen med skuespillere, komponister og musikere i øvrigt, tegnere, malere og billedhuggere,

stort set dem der betød noget, i hvert fald når det gælder den sidste halve snes år af hans liv.

Således havde Elias Martin i efteråret 1791 malet en fælles ven- og værtinde, gift med stadsarkitekten i Stockholm, og da portrættet blev præsenteret, udfærdigede Bellman teksten og komponisten Kraus tre *Stancer till Herr Elias Martin, sedan Fru Hedv: Gust: Palmstedt af hans mäterliga pensel blifvit bibehållen sitt tycke, sitt behag*<sup>[xiii]</sup>, således en dobbelt kompliment, til fruén for hendes udseende, hendes ynde, og til kunstneren for hans mesterskab i penselføring. I titlen dog, for i digtet fører fruén ordet:

*I mina anlets-drag*

*Helt säkert hjertat röjes.*

Vi befinder os i den følsomme tid, men Gustava Palmstedt havde en vakker røst, elskede at synge, Bellman skrev i denne periode en del tekster til netop hende, og Kraus har sat sig ved parret Palmstedts klaver og akkompagneret hende.

Det kendetegner disse *stancer* at her tolkes billedet, modellen besvarer malerens erklæring pr. penselstrøg af deres venskab ved at synge om hvad hun føler og betyder venskabets livsvarighed:

*Då Dödens tunga hand*

*Till detta bröstet hinner...*

Man har derfor ikke ud fra dette digt været i stand til at identificere Elias Martins maleri af damen. I andre hyldestdigte, til fødselsdage f. eks. arbejdede komponist, digter og billedkunstner sammen. Fru Gustavas frokostborde for den bellmanske vennekreds skal have været veldækkede.

Et tilsvarende samarbejde havde digteren med maleren Pehr Hilleström og

dennes ikke mindre talentfulde datter Charlotta Ulrica Hilleström som ofte illustrede hans digte og breve, og bl.a. også udførte tegningerne til den række af tallerkener med motiver fra *Fredmans Epistlar* som han fik fremstillet på porcelænsfabrikken Röhstrands. I et digt tilegnet hende skaber han et maleri i ord, en *poesi* som en *pictura*, eller genskaber et eksisterende maleri, eftersom digtets titel er *Öfver en tafla* - et maleri der kunne have tilhørt den unge dame: en morgenhimmel hvis røde skyer langsomt kaster lys over bebyggelserne i landskabet, i forgrunden en mørk gren, og langs grå hytter med grønne tage af græstørv, og ude på vigen en jagt med hvide sejle og flagrende vimpel midt i *Floras riken*, landskabsmaleriets mange blomster fungerer som den buket digteren med sine ord overrækker *en viss Herdinna*<sup>[xiv]</sup>.

Et tilsvarende genremaleri finder man i mesterstykket der afslutter hans "udvalgte digte": *Fredmans Sång N:o. 65 Bref til Kongl. Secret. ELIS SCHRÖDERHEIM, i anledning af Konungens resa til Ryssland, år 1777*<sup>[xv]</sup>. Heri udfolder øjemennesket Bellman et vue fra Stockholms havn og siden fra Mälardalslandskabet der næsten for læseren former sig som en ordfilm<sup>[xvi]</sup>, en parallel til Pilos maleri fra Gustav III's kroning i dets vrimmel af mennesker eller endnu mere præcist til Elias Martins *Utsikt över Stockholm från Mosebacke* fra 1803.

Et særligt forhold eksisterede der mellem den som eftertiden har betragtet som periodens største digter, og den som allerede i samtidens øjne var dens største billedkunstner, nemlig billedhugge-

ren Johan Tobias Sergel (1740-1814). De var som man ser, jævnaldrende, men formentlig var det først efter Sergels 11 år lange ophold i Rom at de trådte i forbindelse med hinanden.

De digte hvori Bellman har omtalt vennen, eller hvori han ligefrem er hovedpersonen, viser endnu tydeligere end de andre i hvor høj deres forhold til kongen spillede ind. Gustav III virkede utrætteligt for at fremme kunsten, og det havde naturligvis betydning for datidens kunstnere. Til kongens fødselsdag 1783 skrev Bellman et stort hyldestdigt, og heri nævnes Sergel som en af de få undersåtter der bliver navngivet:

*En Sergell åt sitt ler en stum  
förundran delar,  
I kalla marmorns klyft båd lif och  
värma spelar  
Och blodets lek och svall.*<sup>[xii]</sup>

Kunsthistorikeren Ragnur Josephson kaldte det, med rette, *en konstanalys* i

*tre rader*<sup>[xiii]</sup>. *Leken och passionen finns i de underbara lermodellerna, den mänskliga värmen finns i den kalla stenen, men allt är tuktat av strofens stränga byggnad och ordval.* Og således får begge anerkendelse for hver deres kunst.

Med en næsten homerisk humor hylkede digteren skulptøren på fødselsdagen i 1787, med et divertissement, en teaterform Bellman ofte anvendte, det hele sat op som et Bacchustog i stil med Sergels egne relieffer og tegninger fra Rom. I dette har maleren Carl Gustav Pilo, direktør for kunstakademiet, fået rollen som Silén, en antik mytisk figur der var kendt for at være drukken, hvilket forklarer at han ikke kan komme på hvem man fejrer:

*en Artist från Paros eller Creta,  
Som nu sin verkstad spridt i Nordens  
kulna famn*<sup>[xiv]</sup>,

og er det nu Praxiteles, Phidias, Polykletes, Myron eller hvem? Vi er i



klassiken, for Sergel har ustandselig talt om sin beundring for antikken, en åndsstrømning Bellman i hele sit forfatter-skab lige så ustandselig henviser til.

I en følgende festlig anledning får Bellman lejlighed til at omtale et af Sergels hoved- og mesterværker, skulpturen af Psyche.

Omvendt er det Sergel vi skylder både portrætmedaljonen af digteren og et antal fine små skitser af ham som stadig aldrende. Skulpturer er ikke i Horats' forstand *picturae*, og selv om man undertiden anvender metaforer fra billedhuggerens atelier om det som digteren afstedkommer, *mejsle ordene ud* o.lign., så er just Bellmans digte som farverige som kun oliemaleriet kan være - og langt fra at være klassicistiske. Det er ikke *ædel enfold og stille storhed* der præger hvad hans pen efterlader sig, det er småborgerlig groethed og larmende hverdagsliv, i hvert fald på overfladen, for under alt halløjet og i de rene, fornemt udmejslede versformer med al deres musikalitet lever de store tilværelsesspørgsmål, der søger de et svar, livets forhold til døden er under stadig drøftelse i Fredmans Epistlar og i den poesi der ikke falder ind under deres genreberegreb.

Netop deri finder man deres livskraft. Bellmans digtning hører, bl.a. takket være hans trofasthed over for Horats' ideal, til den udødelige poesi i Europa.

[<sup>I</sup>] Med tak for lån til Aarestrups Ritornel nr. 91 [<sup>III</sup>] Carl Michael Bellmans SKRIFTER Standardupplaga VII Dikter till Gustaf III oeg konungahuset Sth. 1938 p. 136

[<sup>III</sup>] Og ja, det kan det også betyde på svensk, men som vanligt med ord for par

ringsaktiviteter flertydigt, nærmest *puslen*, eller bredt *aktivitet*.

[<sup>IV</sup>] SKRIFTER StU XVII Sth 2002 p. 115

[<sup>V</sup>] Chr. Molbech: Breve fra Sverrige i Aaret 1812 I-III, Kbh 1814-17.

[<sup>VI</sup>] Olof Byström har i kommentarerne til Standardupplagan VII (p. 138) uden videre argumentation afvist jævnføringen med Hogarth: *den skäligen missvisande sammanställningen av Hogarth och Bellman*.

[<sup>VII</sup>] Se Søren Sørensen: Danske Bellmaniana Kbh 1999 og artiklen "Den danske sang" og dess poetik med särskild hänsyn till Carl Michael Bellman i Håggman & Huldén: Sångens poetik Vasa 2001.

[<sup>VIII</sup>] SKRIFTER StU XI Sth 1964 p. 94

[<sup>IX</sup>] SKRIFTER StU XII Sth 1978 p.126f

[<sup>X</sup>] FREDMANS SÅNGER Text- och melodihistorisk utgåva v/ Gunnar Hillbom och James Massengale Sth. 1992 bd. I p. 156. Teksten findes også på dansk ved Leif Bohn 1997 - og i en indtil nu upubliceret af forfatteren til denne artikel. Dateringen er f. øvr. en fejl fra 1791-udgiverens side, digtet er fra juni 1775 og stammer ikke fra Gustav III's besøg hos kejserinde Katarina den Store, men fra kongens hyldningsrejse i Finland 2 år tidligere hvor Schröderheim deltog. Bellman må åbenbart have oversat fejldateringen ved korrekturen i 1791.

Diget er for resten et af de få eksempler i nordisk poesi på versmålet *heptameter*, ellers mest kendt i antik og elisabetansk digtning.

[<sup>XI</sup>] Skuespilleren Ernst Hugo Järegård indlæste hele digtet på cd i Proprius' PRCD 9148-49 i den samlede udgave af Fredmans sanger 1996, ganske ufølsomt og uden respekt for versmålet.

[<sup>XII</sup>] StU VII Sth 1938 p. 79.

[<sup>XIII</sup>] Ragnar Josephson: Bellman Kellgren Sergel Sth. 1955 p. 7

[<sup>XIV</sup>] StU VII Sth 1936 p. 73, Paros: en græsk ø, kendt for sin gulhvide marmor.

## INDHOLD:

Kulturpolitik – sant va dä  
Bellmanmusikken  
Årsmødet på Ambassaden  
Bellman på Bymuseet  
*Ulla skal på bal*, nu på Sophienholm  
Tine Topsøe  
Bodil Heisters korsatser Erik Harbo  
Ut pictura Poësis Søren Sørensen  
Illustrationer:  
Forside: Fritz Haack; Fotos: Alex  
Pedersen. Ill. Martin/Hogarth

### Otte salmer af Bellman

Musik af Bodil Heister  
Gendigtet af Ulrik Cold



Arrangementer af Carl Ulrik Munk Andersen  
Redaktion Inger Damsgaard

Køb denne samling der også findes for kor hos komponisten på tlf. 35384758 el.

[bheister@post.tele.dk](mailto:bheister@post.tele.dk)

60 kr. + moms og forsendelse

## Styrelsen for

### Selskabet Bellman i Danmark

Formand: forfatteren Søren Sørensen  
Næstformand: bioanalytiker Dorte Jepsen  
Sekretær: provst Hans Lundsteen  
Kassemester: Alex Pedersen  
Øvrige medlemmer:  
Viceskoleinspektør Fritz Haack  
Operasanger Erik Harbo  
Cand. pæd. psyk. Eva Holbek  
Gymnasielærer, mag.art. Randi Larsen  
Billedhuggeren Karen Nordentoft  
Lektor mag. Art. Per Olsen

Tilknyttet styrelsen som særlig sagkyndig:

Advokat Claus Arup  
Skuespiller Nis Bank Mikkelsen  
Udgiver: Selskabet Bellman i Danmark  
Adresse: Ellekrogen 28, 2950 Vedbæk  
Tlf. 45 89 36 35  
Redaktion: Søren Sørensen, ansv.  
Fritz Haack, Hans Lundsteen  
Layout og tryk: Erik Harbo  
Redaktionsudvalg: Foreningens styrelse  
*Eftertryk af artikler er velkomne mod kildeangivelse og honorar*  
ISSN 0909-7732

## Køb af musik og bøger:

### Bellman i Billed og Digt 2011

Pris 348 kr.

**Erik Harbo synger Bellman i Bymuseets Havesal. DVD** Specialpris 80 kr.

**Erik Harbo synger Bellman**, Pris kr. 80  
**Nis Bank-Mikkelsen & Bellmania**, cd.

Pris kr. 100.-

**Søren Sørensen: Skoel bette piger**. Pris kr. 100.-

**Bellman i Danmark: gratis for medlemmer. Kun porto betales.**

**1. Bind: Jens Kr. Andersen: Bellman**

## og de danske guldalderdigtere

### 2. Bind: Søren Sørensen: Danske Bellmaniana

**Forsendelse skal betales for såvel cd'er som bøger.**

**Henvendelse til Ole Simonsen, Bringetoften 33 3500 Værløse. Tlf. 4497 6059 email: olesim@post.tele.dk**

**Følgende bøger bestilles hos Eva Holbek på evaholbek@email.dk**  
**Leif Bohn, Carl Michael Bellman: Fredmans Ep. og Sange** (på dansk). Pris kr. 175.